

Bursa'dan İstanbul'a Revân Olan Dervişler

PROF. DR. MUSTAFA KARA

Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Şehirleri, medeniyetlerin “olmazsa olmaz” şartı haline getiren âlim, arif ve sanatkârlardır. Her medeniyette olduğu gibi Osmanlı şehirlerinde de bu insanların cevelân etmesi, değişik bölgelerden farklı bilgiler alması, farklı mekânlara değişik bilgiler sunması söz konusudur.

Bağdat'tan Bosna'ya, Kahire'den Kazan'a kadar uzanan bölgelerde ortak Osmanlı kültürünün hakimiyetini görmek mümkündür. Bu kültürün de iki temel belirleyicisi vardır: İslâm Dini ve Türk Dili. Bu trafiği teşvik eden ilim, fikir ve sanat hayatını destekleyen siyasî iradeyi de unutmamak gerekir.

Burada ilk başkent Bursa'dan son başkent İstanbul'a doğru olan “irfan koşusu”na temas edilecek ve bu koşuya katılan yüzlerce sufiden Aziz Mahmud Hüdâyî ile birlikte bir-kaç kişi kısaca tanıtılacak ve Bursalı Mehmet Tahir'le perde kapatılacaktır.

1-Şeyh Vefa (öl.896/1491)

Aslen Konyalı olan ve Bursa'da Abdüllatif-i Kudsi'nin yanında tasavvufî terbiyesini tamamlayan Şeyh Vefa, XV. yüzyılın İstanbul'unu aydınlatan “renkli” şahsiyetlerden biridir. Şeyh Vefa Tekkesi akademik ve bürokratik dünyanın en meşhurlarını ağırladığı gibi şair ve mûsikişinasların da soluklandığı yer halini almıştır.

Evvel tevhidi zikret

Sonra cürmünü fikret

mısrarlarıyla başlayan manzumesi meşhurdur. Şu şiiri de bestelenmiştir:

Bâl ü perden geçmişem bir dâneyim

Yanayım ey şem-i rûşen yanayım

**Düşmüşem aşkın oduna ta ezel
Kendi düşen ağlamaz vardır mesel**

**Ta ebed yanmak bana oldu mahal
Yanayım ey şem-i rûşen yanayım**

Molla Husrev, Molla Gürânî, Hocazade, Muslihuddin Halife, Zenbilli Ali Efendi gibi devrin büyük şahsiyetleriyle İstanbul'un ilim ve irfan kozasını örenlerden biri olan Şeyh Vefa'nın en önemli dostlarından biri de Sinan Paşa'dır.¹ Hem yönetimin hem ilmin hem de sanatın en üst noktalarında dolaşan Sinan Paşa aynı zamanda mütevazı bir dervıştır. Tazarrunâme isimli meşhur eserinde XV. yüzyılın müseccaca nesriyle mürşidine hitaben söylediği sözlerin bir kısmını okumakta yarar var.

**Bir Mesih-dem'sin ki, âleme hayat virürsin
Demidür ben kuluna dahi bir demün irişe**

**Bir Îsâ-nefessin ki, her hasteye necât virürsin
Vaktidür ki ben hasteye dahi nefesün yitişe**

**Ömürden bakiyye var iken yitiş bana
Bu hâl ile ölmedin iriş bana**

**Cûdun denizi cihâna aktı, n'ola ben kemtere bir katre irişse
Mihrün güneşi âlemi tuttu, n'ola ben zerreye bir şu'le yitişe**

**Maksûd muhabbet ise, uşta gönül katımda
Murâd irâdet-ise irâdetüm elünde**

**Eğer bana riyazât gerekse, riyazâta himmet it
Ve eğer benden isti'dâd istersen, isti'dâda meded it**

**Eğer gönülde cila gerekse, gönül pasını sen aç
Ve eğer kalbde safâ gerekse, safâ kapısını sen aç**

**Eğer dünyayı terk gerekse, sen beni terk itme
Ve eğer gönül evi pâk gerekse, sen gönlümden gitme**

**Gönüller, mi'mârisin, yıkık gönlümü sen yap
İhtiyarum sana virdüm, hevâ kapısını sen yap**

**Dil hastesiyem, ilacı senün katunda
Gönül mecrûhıyam, merhemi hazretünde**

**Maraz ne kadar eski-y-ise, tabîb hâzık olıcak şifa bulur
Derd ne kadar olumaz-ise, hekim üstâd olacak devâ bulur**

**Demidür, himmet gerek, şâyed inâyet irdi ola
Vaktidür, ikdâm gerek, bâşed hidâyet yitişti ola**

**Demlerün var ki, bir dem ursan diledüğün idersin
Vakitlerün var ki, bir nefes itsen istediğün işlersin**

**N'ola bir demünde bu ben bendeni yâd itsen
Ne var bir nefeste bir sınık gönlü âbâd itsen²**

Aziz Mahmud Hüdâyî Hz. tasavvufî terbiyesini ikmâl ettiği Üftade Dergahı

2-Azîz Mahmud Hüdâyî (öl.1038/1628)

Şereflikoçhisarlı olup, Bursa'da Üftade'nin yanında tasavvufî terbiyesini ikmâl ettikten sonra İstanbul-Üsküdar'da kurduğu dergâh ile bütün Osmanlı dünyasına hitap eden Azîz Mahmud Hüdâyî ilim, irfan ve sanât hayatımızın önemli şahsiyetlerinden biridir. Şeyh Vefa Zeyniyye tarikatının payitahttaki ilk temsilcisi olduğu gibi Şeyh Hüdâyî de Celvetiye'nin bu şehirdeki ilk müşdidir.

Yöneticilerle kurduğu sıcak ilişkiler sebebiyle "Sultanların Sultanı" unvanını alan Hüdâyî şiir ve musikî tarihimizin de vazgeçilemezlerinden biri olmuştur.

Bestelenen pek çok eserlerinin varlığı bilinmektedir. Bu manzumelerin ana konularından biri de zikrin, zikrullahın, zikir meclislerinin esrarı ile ilgilidir. İşte "zikrullâh ile" redifli şiirleri:

**Diller aceb hayrân olur
Esrâr-ı zikru'llâh ile
Yollar beğim âsân olur
Âsâr-ı zikru'llâh ile**

**Nefsin hevâsından kesil
Zikr eyle Hakk'ı muttasıl
Saykallanır mir'ât-ı dil
Tekrâr-ı zikru'llâh ile**

**Ger ister isen kurb-ı Hak
Al ehl-i irfândan sebak**

Geldi zuhûra her varak
Eşcâr-ı zikru'llâh ile

Ref' olsa zulmânî hicâb
Dilden giderdi ıztırâb
Yap yap gönül kasrını yap
Mi'mâr-ı zikru'llâh ile

Zikri bulup halb-i metîn
Muhkem tutar ehl-i yakîn
Dâ'im eder i'lâ-yı dîn
İzhâr-i zikru'llâh ile

İsterse ger kalbin safâ
Zikr eyle Hakk'ı dâ'imâ
Bîmâr olan bulur şifâ
Tîmâr-ı zikru'llâh ile

Dilden kederler dûr olur
Mahzûn olan mesrûr olur
Zulmet Hüdâyî nûr olur
Envâr-ı zikru'llâh ile

* * *

Zulmet konağın geçe gör
Envâr-ı zikru'llâh ile
Âb-ı hayâtı içe gör
Enhâr-ı zikru'llâh ile

Ağyârı sürmek kasdın et
Maksûda ermek kasdın et
Mahbûbu görmek kasdın et
Her bâr-ı zikru'llâh ile

Derdin devâya erişe
Kalbin safâya erişe
Lutf u atâya edişe
Îsâr-ı zikru'llâh ile

Gâlib olup zikr-i Hudâ
Gitsin nazardan mâsivâ
Ratbû'l-lisân ol dâ'imâ
Güftâr-ı zikru'llâh ile

Sâdık ola ger aşk eri
Olur hakikat mazharı
Nusret bulur dîn askeri
Serdâr-ı zikru'llâh ile

Zikr ile mezkûra eriř
Geç Hûriden nûr'a eriř
Bir kenz-i mestûra eriř
İzhâr-i zikru'llâh ile

Kim ki ola sıdk ile kul
Mevlâ'sını unutmaz ol
Bulur Hüdâyî Hakk'a yol
İksâr-ı zikru'llâh ile

Handân olur ma'nâ gülü
Âsâr-ı zikru'llâh ile
Şevke gelir cân bülbülü
Gülzâr-ı zikru'llâh ile

Servi-asâ cânân olur
Cân mazhar-ı irfân olur
Kalbin bahâristân olur
Ezhâr-ı zikru'llâh ile

Kün zâkire'r-Rabbi'r-Rahîm
Hazâ sırâtün müstakîm
Zâkir bulur bâkî na'im
İksâr-ı zikru'llâh ile

Tûbâ li kavmin zâkirîn
Büşrâ bî-envâri'l-yakîn
Kuvvet bulur ashâb-ı dîn
Ensâr-ı zikru'llâh ile

Tevhîd ile aġyârı sür
Vahdet sarâyında otur
Hısn-ı dili hıfz ede gör
Dizdâr-ı zikru'llâh ile

Kılma sivâya iltifât
Tâ kim tecellî ede zât
Dil-teşnesi bulur hayât
Enhâr-ı zikru'llâh ile

Çün mevce geldi bahr-i cûd
Buldu bu âlemden vücûd
Hakk'ı Hüdâyî kıl şühûd
Envâr-ı zikru'llâh ile

Zâkir safâya eriřir
Envâr-ı zikru'llâh ile
Tâlib Hudâ'ya eriřir
İksâr-ı zikru'llâh ile

Zikri mükerrer ede gör
Bir Hacc-ı ekber ede gör
Kalbin mu'attar ede gör
Attâr-ı zikru'llâh ile

Âşık olan cânânına
Girmiş fenâ meydânına
Ermiş Hakk'ın ihsânına
Âsâr-ı zikru'llâh ile

Tasdîk ile îmâna er
Tahkîk ile irfâna er
Bir bahr-i bî-pâyâna er
Enhâr-ı zikru'llâh ile

Açan hüviyyetden kapu
Zevk ile olmuş hande-rû
Zâhir olur izmâr-ı Hû
İzhâr-ı zikru'llâh ile

Kesretde vahdet bul beğim
Bâkî sa'âdet bul beğim
Sırr-ı hakikat bul beğim
Tekrâr-ı zikru'llâh ile

Bel bağlayanlar hizmete
Tâlib olanlar vuslata
Ermiş Hüdâyî vahdete
Esrâr-ı zikru'llâh ile

3- Gavsî Ahmed Dede (öl. 1109/1697)

Bursa'nın ruhâniyetinden beslenerek İstanbul'a hicret eden Mevlevîler de vardır. Bunlardan biri Bursa Mevlevîhânesi postnişini Sâlih Dede'den (öl. 1073/1662) feyz alan ve 1676 yılında Galata Mevlevîhânesinde şeyh olan Gavsî Ahmed Dede'dir.

Ahmed Bîcân'ın torunlarından ve Nâyî Osman Dede'nin kayınbiraderi olan Dede, Selanik'ten Horasan'a kadar geniş bir coğrafyayı gezip görerek seyr u sülûkünü tamamlamış İtrî gibi bir çok zevatın yetişmesinde emeği olan bir dervîştir. Divan sahibi bir şair olan ve 21 yıl Galata Mevlevîhânesi'nde postnişin olarak hizmet veren Dede'nin vefatına şu mısra ile tarih düşülmüştür:

“Devrân kodu Ahmed Dedesiz tekyemizi hayf”

4-İsmail Hakkı Bursevî (öl. 1134/1725)

Bugün Bulgaristan sınırları içinde kalan Aydos'da doğan, İstanbul'da Atpazarlı Osman Efendi'nin yanında tasavvufî hayatın inceliklerini öğrenen İsmail Hakkı

Bursevî Hüdâyî'den yaklaşık bir asır sonra vefat eden bir dervîştir. Bursa'da kurduğu dergâhın haziresinde medfun olan Bursevî de yolu Üsküdar'a düşenlerdendir. Hüdâyî ile aynı tarikata mensub olan İsmail Hakkı, altı asır içinde Bursa'da yaşayan mutasavvıfların en velûdu, en çok eser verenidir.

Ali Namlı'nın tesbitlerine göre Bursevî aşağıdaki eserlerinin yazımını Üsküdar'da tamamlamıştır:

- 1-Tuhfe-i İsmailiye
- 2-Risaletü'l-Hazarat
- 3-Tuhfe-i Haliliye
- 4-Tuhfe-i Ataiye
- 5-Kitab-ı Kebir
- 6-Kitabu'z-Zikri ve's-Şeref
- 7-Kitabu's-Sülük (Tuhfe-i vesimiye)
- 8-Şerh-i Ebyât-ı Fusûs
- 9-Risale-i Huseyniye
- 10-Tuhfe-i Bahriye
- 11-Kitabu Hucceti'l-Bâliğa
- 12-Şerhu Şuabi'l-ıman
- 13-Tuhfe-i Hasekiye
- 14-Kitabu'l-Hakkı'Sarih ve'l-Keşfi's-Sahih
- 15-Vesiletü'l-meram
- 16-Kitabu nakdi'l-hâl
- 17-Kenz-i Mahfî
- 18-Risale-i Bahaiye
- 19-Tuhfe-i Ömeriye
- 20-Şerh-i Kelime-i Tevhid
- 21-Muteferrikât-ı Şeyh Hakkî
- 22-Kitabu Müzili'l-ehzân³

Bursevî Celvetî bağında açan "gül"ü ifade ederken Emir lakabıyla mürşidine işaret etmektedir:

**Celvetî bağında üç gül hasıl olmuşdur, fakat
Biri Üftade biri Mahmud, biri Emir**

**Birisi Bursa birisi Üsküdar âsûdesi
Biri İstanbul'da halâ mesned-i sıhhatde mir**

**Ol kadar bu üç vücûdun nefhası faş oldu kim
Alemin tuttu meşâmın Hakkı, hoş-büy-ı abîr⁴**

5- İzzeddin Efendi (öl.1153/1740)

Kadiriye'nin kolu Eşrefiye'nin Bursa'daki İncirli dergâhında şeyh olan İzzeddin Efendi seyr u sulukünü babası Eşref-i Sâni'nin (öl.1109/1697) rehberliğinde ta-

mamlamıştır. Enisü'l-Cinan isimli tefsirin sahibi olan (BEEK, Genel, no.976) İz-zeddin Efendi İstanbul'da vefat etmiş Tophane'de bulunan Kadiriâne'nin haziresine defnedilmiştir.

Yadigâr-ı Şemsî'de yer alan 5 üç şiiri şöyledir:

**Baş u cânâdan geçmedikçe vaşl-ı cânân isteme
Cevre mahrem olmadıkça neyl-i ihsân isteme**

**Sinene sûrâh açup ney gibi nâlân olmadın
Hâlet-i 'aşkla her dem zâr u efgân isteme**

**Olmadıkça teşne-dil sen tâ-be 'aşk-ı Hakla
Gerd-i havz-ı kevşer vaşlında cûlar isteme**

**'İzziyâ sen geç kamudan 'aşkla dil-dâde ol
yâr-ı bâkîye anun gayrına 'irfân isteme**

**Zikr ile 'âşık gül-'izâr oldu
Tâze ter-i gönli nev-bahâr oldu**

**Şevkle dâ'im nâleler eyler
Şerbet-i 'aşkdan çün humâr oldu**

**Her seher inler nâleler eyler
Gül-şen-i 'aşkda ol hezâr oldu**

**Künc-i fûrkatde bir fakîr iken
Vuslata irdi şehsüvâr oldu**

**Kodı ağıyârı buldı dil-dârı
Gördi ol yâri bî-karâr oldu**

**Allah'ın adın 'âşık andıkça
Zikrine zâhid şerm-sâr oldu**

**Hakk'a uyanlar sırrı tuyanlar
'İzziyâ anlar yâre yâr oldu**

Şu nutk da hîn-i irtihâllerinde nezdlerinde bulunduğu mervîdir:

**Şâh-ı iklîm-i velâyetdir gürûh-ı Kâdirî
Râh-ı 'aşkda zü'l-kerâmetdir gürûh-ı Kâdirî**

**Cümle erbâb-ı tarîkat bülbül-i şûrîdedir
Anlara bâğ-ı letâfetdir gürûh-ı Kâdirî**

**Dâmenin tutmuş bular Sultan Abdülkâdir'in
Mazhar-ı feyz-i hidâyetdir gürûh-ı Kâdirî**

**Zîr-i pâk-i mühr-i şeyhde bir Süleymân her biri
Anlara 'avn u inâyetdir gürûh-ı Kâdirî**

Bâde-i ‘aşk-ı İlahî ile mest olmuş bular
Mefhar-ı lutf-ı sa’detdir gürûh-ı Kâdirî
Âştân-ı Kâdirîye sür yüzün anlardan ol
‘İzziyâ sâhib-i selâmetdir gürûh-ı Kâdirî

Mehmed Emin Kerkûkî’nin Dostları:

İsmail Hakkı gibi Bursalı olmadığı halde Bursalı Mehmet Emin Efendi diye meşhur olan Kerküklü mürşidin yanında yetişen zevatın bir kısmı da İstanbul’da “postu sermiş” ve insanların gönül hastalıklarına su serpmiştir.

Kerkûkî’nin ilk Osmanlı başkentindeki Emîniye dergâhından feyz alan⁶ bu insanlar Mevlevî kültürüyle Nakşibendî kültürünün muhteşem terkiibini yapan Mesnevihan Nakşilerdir. XIX. yüzyılın dikkat çekici terkiiblerinden biri olan bu hamle Tasavvufî tefekkür açısından da önemli neticeler doğurmuştur.

1. Ali Behcet Efendi (öl. 1238/1822)

Üsküdar-Selimiye Nakşibendi dergâhının şeyhi idi. Aynı yerde medfundur. Divân’ı vardır. Çeştiye ve Nakşibendiye ile ilgili eserlerin sahibidir.

2. Hüsameddin Efendi (öl. 1280/1863)

Hasîrîzade Sadi Dergâhının son şeyhi Elif Efendi (öl.1927) Tenşîtu’l-Muhibbin adlı eserinde (İst.1342) Eyüp Hâtuniye dergâhı şeyhi Hüsameddin Efendi’yi tanıtır.⁷

3. Neş’et Efendi (öl.1238/1823)

Edirneli’dir. Divân’ı 1252’de Bulak’ta basılmıştır.

Cemalin matlub u cân u cihandır ya Resulellah
Der’în dâru’l-eman-ı ins ü cânıdır ya Resulellah

Teşehhüdde der-engüşt-i şehadet mucizatına
Ki mi’racın müşarün bi’l-benândır ya Resulellah

Zaman-ı devletinde intisab-ı dergahın asân
Ne müşkil şimdi kim âhir zamandır ya Resulellah

Meded dil-teşne kaldım Kerbelây-ı vâdi-i gamda
Zülal-i tığ-ı aşkın ile kandır ya Resulellah

**Tamam ihsan u rahmin ey Nebiyyu'r-rahme vaktidür
Aman zira zaman âhir zamandır ya Resulellah**

**Kerem kıl müjde-i vaslınla lutf it ey şeh-i devran
Gaminla Neşet'in kâr ı yamandır ya Resulellah**

4. Mustafa Vahyî Efendi (öl.1233/1817)

**Bahane-cûy-ı fırsat olduğum yâre duyurmuşlar
Nifak itmişler amma manevî himmet buyurmuşlar**

**Bu rütbe bî-vefâlık eylemezdi ol kerem-pişem
Seni sevmez diyu tağlt eder bazı kudurmuşlar**

**Çekilmez gerçi gummaze-i aşkı ol kaşı yaylar
Ne halde sehm endâz-ı kader bu güne kurmuşlar**

**Dayanmaz ol kadar mızrab-ı nâz u çevre sultanım
Derunum sâz-ı nâsazım kulağın pekçe burmuşlar**

**Nevâl-i vuslat-ı bâr-i mecaza kalmadı havas
Bihamdillah dil-i teşnem hakikatle doyumuşlar**

**Bilenler genc-i bâr-aver olur båd-ı heva her dem
Bu divan-ı Süleymanî'de bilmezler duyurmuşlar**

**Ser-i a'daya meydan-ı ser-i kûyın iderdim teng
Semend-i båd-ı pây-ı himmet-i vahyî'yi yormuşlar**

5. Mehmet Tâhir Efendi (öl. 1344/1925)

Türk tarihinin önemli bir bölümünü meydana getiren Osmanlı asırlarında yaşayıp, kalem tutan, eser veren herkesi biyografi ve bibliyografyalarıyla tanıtan kişi kimdir diye bir soru sorulursa cevabı tek kişidir: Bursalı Mehmet Tahir Efendi. Aslında onun yaptığı işi daha önceki asırlarda yapan meslektaşları vardı. Fakat onun Osmanlı Devleti'nin son yıllarını idrak etmesi, hepsinden istifade ile bu hayırlı faaliyete nokta koyma imkanını ona verdi.

1861 yılında Bursa'da doğdu. Tahir Efendi'nin babası Belediye kâtibi Rifat Bey'dir. 1875'de Bursa Askerî İdâdîsi'ne başlamış, 1880'de Harbiye'ye gitmiştir. Bursa'nın uhrevî ve mistik atmosferi onu etkilemiş, askerî liseye devam ederken tasavvuf erbabıyla ilişki kurmuş, özellikle Muhyiddin İbn Arabî'ye mahabbet beslemeye başlamıştır.

İstanbul'da Harbiye'de okurken aynı arayışları sürdürmüş ve Tibyan yazarı Harîrîzâde (öl. 1882) ile tanışması Melâmî neşveyi daha yakından tanınmasına sebep olmuştur. Mezuniyetten sonra Manastır Askerî Rüştiyesi'ne coğrafya mualimi olarak tayin edilmesi ona bir başka kapı daha açtı: Mürşidi Harîrîzâde'nin mürşidi üçüncü dönem Melâmîlerinin piri kabul edilen Muhammed Nûru'l-

Bursalı Mehmet Tahir beyin Kabri

Arabî (öl. 1888) ile tanışmak ve ondan icâzetnâme almak. Üsküp Askerî Rüşdiyesi'nde görevine devam eden Bursalı Mehmet Tahir, biyografi çalışmalarının ilk ürününü yayınladı: (Türklerin Ulûm ve Fünûna Hizmetler, İst. 1897)

Manastır Askerî Rüşdiyesi'ne müdür olarak dönmüş ve gençlik yıllarından beri gönlünde taht kuran şahısla ilgili eserini yayınlamıştır: (Terceme-i Hâl ve Fezâil-i Şeyh-i Ekber Muhyiddin-i Arabî, İst. 1898) Yüzyılı aşan bir zamandan beri biz ve bütün ilim âlemi onun eserlerini kullanarak önünü açmakta ve aydınlatmaktadır.

101 sene önce 1904'te Selânik Askerî Rüşdiyesi müdürlüğüne getirildi. Bu arada bazı siyâsî cemiyetlerde aktif rol aldı. II. Meşrutiyetle birlikte İttihat ve Terakki partisinden Bursa mebusu olarak, 1908'de açılan Meclis-i Mebusan'a katıldı. 1911'de partisinden ayrıldı. 1914'te yarıbaylıktan emekli oldu.

Artık Bağdatlı İsmail Paşa'nın, İsmail Saib Hoca'nın, Ali Emirî Efendi'nin İbnülemin Mahmut Kemal'in, Ahmed Tevhid ve Fâik Reşad gibi zevatın bulunduğu bir şehirde idi. Bu ona yetiyordu. Bir ara Topkapı Sarayı Kütüphanesi müdürlüğü de yapan Mehmet Tahir nihâyet uzun yıllardan beri rüyasını gördüğü büyük projenin ilk halkasını ortaya koydu. I. Cihan Savaşı devam ederken Osmanlı Müellifleri'nin birinci cildini yayınladı. II. Cild 1922 yılında basılırken hasta idi ve bastırmak için maddî imkânı da yoktu. Askerî Rüşdiyesi'nde talebesi olan Gazi Mustafa Kemal Paşa II. Cildin ikinci kısmından 500 adet -yardım olmak üzere- satın aldı.

28 Ekim 1925'te Zeyneb Kâmil Hastahanesinde vefât etti. Üsküdar'da Azîz Mahmud Hüdâyî Dergâhı haziresine defnedildi. (10 Rebûlâhir 1344/ 29 Teşrin-i Evvel 1341)

Üç ciltlik Osmanlı Müellifleri'nde 1691 kişi hayat ve eserleriyle tanıtılmıştır. Bunların 288'i mutasavvıf, 465'i diğer dinî ilimlerin mensubu, 610'u şâir, 237 tanesi tarihçi, 84'ü tıp, 107'si de riyâzî ilimler sahasında eser vermiş şahsiyetlerdir.

Basılan diğerk bazı eserleri şunlardır:

1. Terceme-i Hâl ve Fezâil-i Şeyh-i Ekber Muhyiddîn Arabî (İstanbul 1316)
2. Kibâr-ı Meşâyih ve Ulemâdan On İki Zâtın Terâcim-i Ahvâli (İstanbul 1316)
3. Meşâyih-i Osmâniyeden Sekiz Zâtın Terâcim-i Ahvâli (İstanbul 1318)
4. Ulemâ-yi Osmâniyeden Altı Zâtın Terceme-i Hâli (İstanbul 1321)
5. Müverrihîn-i Osmâniyeden Ali ve Kâtip Çelebi'nin Terceme-i Hâlleri (Selanik 1322)
6. Aydın Vilâyetine Mensub Meşâyih-i Ulemâ, Şuarâ, Müverrih ve Etibbânın Terâcim-i Ahvâli (İzmir 1324)
7. Ahlak Kitaplarımız (İstanbul 1325)
8. Nazar-ı İslâm'da Fakr (İstanbul 1330)
9. Hacı Bayrâm-ı Velî (İstanbul 1329)
10. Siyasete Mûteallik Âsâr-ı İslâmiye (İstanbul 1332)

Basılan basılmayan eserleri ve hayatı hakkında geniş bilgi almak isteyenler Diyanet İslâm Ansiklopedisi'nin VI. cildinde yer alan ve Bursalı Mehmet Tahir gibi gece gündüz bir arı gibi çalışan edebiyat tarihi profesörü Ömer Faruk Akün hocamızın ilgili maddesini okumaları gerekir.

Kültür köprülerimizden yaşayanlara selâm, vefât edenlere rahmet olsun!

Tasavvufî neşvesini anlatan şiiri ile kendisini biraz daha yakından tanımaya çalışalım:

MUHAMMES

Sanma ey zâhit bizi kim öyle hor ü ahkârız
Bizler, ol âyine-i âlem-nümâ-yı ekberiz
Talibân-ı feyz-i Ahmed, bendegân-ı Haydarız
Nakşibend sûretteyiz; lâkin Melâmi meşrebiz
İsm-i zâtı her nefes tekrar eden hak mezhebiz

İsm-i zâhir mazhariyle dehre seyrân eyledik
Himmet-i mürşid ile ışk sahasında cevân eyledik
“Men ‘arefe” dersinde hattâ kesb-i ikân eyledik
Nakşibend sûretteyiz; lâkin Melâmi meşrebiz
İsm-i zâtı her nefes tekrar eden hak mezhebiz

İhtiyarın selbedib; anla, bizim mişvârımız;
Kim sıfât ü zât-ı hakkı derk ve rü'yet kârımız
Yoksa hâriçten bilinmez dahl ile etvârımız
Nakşibend sûretteyiz; lâkin Melâmi meşrebiz
İsm-i zâtı her nefes tekrar eden hak mezhebiz

Zâhidâ, erbâb-ı gaffet sandığın, lâ-şüphe sen,
Dahledip kürsüde halkın boyuna takma re'sen,
Şuğl-i uşşâk manevîdir, ne bilir erbâb-ı fen?..
Nakşibend sûretteyiz; lâkin Melâmi meşrebiz

İsm-i zâtı her nefes tekrar eden hak mezhebiz
Kisve-i 'ışkî mülebbes hırka vü şâl istemez
Mekteb-i irfânda tahsîl eyliyen kâl istemez
Hulk-ı Hakk'ın gayrisinden başka bir hâl istemez,
Nakşibend sûretteyiz; lâkin Melâmi meşrebiz
İsm-i zâtı her nefes tekrar eden hak mezhebiz

Kesret-i eşyâyı sanma vahdete mâni olur
Böyle bir efkâra hâşâ ehl-i dîl kâni olur
Zât-ı Hakk eşyayı her demde bütün câmî olur
Nakşibend sûretteyiz; lâkin Melâmi meşrebiz
İsm-i zâtı her nefes tekrar eden hak mezhebiz

Bunca envâ-ı ulûmun noktadır hep masdarı
Böyle fermân eylemiştir zât-ı vâlâ Hayderi
Bâ-yı bismillâhtır ancak ehl-i Hakk'ın ezberi
Nakşibend sûretteyiz; lâkin Melâmi meşrebiz
İsm-i zâtı her nefes tekrar eden hak mezhebiz

Söylenen nutku bilir ehl-i kemâl gâyet iyân
Zümre-i uşşâka vâzıhtır bu sözler her zaman
Tahirâ hatm-i makal et, eyle ikmâl-i beyân
Nakşibend sûretteyiz; lâkin Melâmi meşrebiz
İsm-i zâtı her nefes tekrar eden hak mezhebiz⁸

Mevlevî Ahmed Remzî Dede vefatına şu tarihi düşürmüştür:
Bursalı Tahir Bey'in geldi zaman-ı rihleti
İftirâkı eyledi ashâb-ı ilm-i dert-nâk
Namını asârı ibkâ etti bu tarihte
“Gitdi Tahir Bey fenâdan Hakk'a elhâk pir-pâk”

1343

Mezar taşı on sene sonra Atatürk tarafından yeni harflerle yaptırılmıştır.

DİPNOTLAR

¹ 1941 yılında Şeyh Vefa ile ilgili bir eser neşreden Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Müdürü Abdülkadir Erdoğan eserine şu cümle ile başlıyor: “Şu küçük eserin basın ve yayınında lütuflarını esirgemeyen CHP İstanbul vilâyeti idare heyetine burada şükran borcumu ifa etmeyi bir vecibe bilirim.

² Tazarrunname, nşr. Mertol Tulum, Ankara 2001

³ Ali Namlı, İsmail Hakkı Bursevî, 106, (İstanbul 2001) Bursevî'ye göre Mekke, Medîne ve Kudüs'ün dışında İslâm (Osmanlı) medeniyetinin en önemli mekânları şunlardır: Şam, Bağdat, Kahire, Konya, Kıbrıs, Bursa, İstanbul, Edirne, Sofya.

⁴ Divan, nşr: Murat Yurtsever, Bursa 2000

⁵ Bursa Dergâhları, nşr: Mustafa Kara- Kadir Atlansoy, İstanbul 1997, s.100-101

⁶ Kerkukî ve Emîniye Dergâhı için bk. Bursa Dergâhları (Yadigâr-ı Şemsî); Banu Demirağ, Manolyanın Kökleri, İstanbul 2000.

⁷ Geniş bilgi için bk. Hür Mahmud Yücer, Eyüpte Hâtuniye Tekkesi, Tasavvuf, sy. 10 (2003)

⁸ Kara, Mustafa, Metinlerle Günümüz Tasavvuf Hareketleri, İstanbul 2002, 116-117. Mehmet Tahir'le ilgili olarak Fatma Korkmaz'ın hazırladığı bitirme tezi fotoğraflarla zenginleştirilerek torunu Polat Bengiserp tarafından neşredilmiştir (İstanbul 2003).